

***Oponentský posudek na disertační práci Mgr. Lenky Scheithauerové
na téma „Reflexe pojetí výchovy k reprodukčnímu zdraví
v základním vzdělávání“, kterou předložila k obhajobě na PedF UK
v listopadu 2023.***

Oponent: prof. PhDr. Lenka Šulová, CSc.

Doktorandka předkládá k posouzení 315 stran textu, včetně přílohového materiálu a seznamu literatury. Disertační práce se zaměřuje na otázku výchovy k reprodukčnímu zdraví na školách po roce 1990. Text je členěn klasickým způsobem na část teoretickou a empirickou. Osobně považuji za těžiště práce část teoretickou, kde autorka prokázala velmi dobré předpoklady pro dlouhodobou, komplexní a systematickou činnost. Na části empirické oceňuji především velikost zkoumaného souboru a skutečně úctyhodnou časovou dotaci, kterou doktorandka realizaci projektu musela nesporně věnovat.

Předložená práce se zabývá vysoce aktuálním tématem, které stále naléhavěji vyvolává pozornost současné společnosti, jež se nyní potýká s měnícím se paradigmatem v oblasti rodinných vztahů i v oblasti genderové identity, reprodukce a v dalších tématech, příkladně v porozvodové péči o děti, která se týkají výchovy k reprodukčnímu zdraví. Tématem práce nejsou pouze „sociální dovednosti učitele“, či obsah výchovy k reprodukčnímu zdraví na školách, ale mnohem komplexněji chápaná otázka významu vzdělání v současnosti a roli učitele v tomto procesu.

V části teoretické oceňuji především kapitolu, která se věnuje historickému kontextu, kde zachycuje historický vývoj XX. století v této oblasti. Tu lze považovat za cenný text, který lze publikovat i samostatně a bude užitečný pro své čtenáře. V souvislosti s možnou publikací mohu snad jen doporučit, větší zdůraznění faktu, že sexuální výchova na školách, nebyla zaváděna v naší zemi až od 90. let. Historické ohlédnutí je zakončeno kapitolou, zaměřenou na současné pojetí výchovy k sexuálně reprodukčnímu zdraví v ČR.

Cením si snahy autorky pečlivě vymezit pojmy, se kterými ne vždy jednotně pracují dotčené vědní disciplíny (demografie, sociologie, psychologie, pedagogika a další). Teoretická část disertační práce se vyznačuje snahou uchopit téma komplexně. Příkladně v kapitole Současné

pojetí výchovy k reprodukčnímu zdraví jsou subkapitoly zaměřené na výchovu probíhající v rodině, na výchovu probíhající v instituci, na téma wellbeingu v souvislosti se sexualitou a případně též s psychickým zdravím (Kebza). Další samostatnou kapitolu tvoří právní kontext této výchovy a tam oceňuji především kapitoly Sexuální práva a Výchovu k reprodukčnímu zdraví a kurikulum. Dále autorka propojuje principy RVP se sexuální výchovou (str. 86), což lze vnímat jako užitečné pro oblasti aplikace. Jako psycholog zaměřený na vývoj dítěte a dospívajícího oceňuji kapitolu zaměřenou na vývojová specifika dítěte ve vztahu k didaktice vyučování výchovy k reprodukčnímu zdraví.

Je škoda, že doktorandka v této souvislosti nezmínila poměrně významný longitudinální projekt MŠMT Klíče pro život, zaměřený na Postoje a hodnoty českých dětí z let 2009-12, na kterém mimo jiné dlouhodobě participoval významný pedagog PaedF UK profesor Zdeněk Helus i autorka posudku, či projekt realizovaný Katedrou psychologie FF UK v 90. letech zaměřený na obsah a formu výuky „Výchovy k manželství a rodičovství“, který byl realizován na cca 200 českých školách, nebo Mezinárodní kongres organizovaný UK, zaměřený na Kvalitu života dnešního dítěte z roku 2017. Autorka se pokouší nevynechat mezinárodní hledisko, ale domnívám se, že zdroje, ze kterých v kapitole Mezinárodní kontext vychází nejsou příliš četné (Parker).

V části empirické doktorandka srovnává dvě skutečně velké skupiny dospívajících respondentů z ČR a Španělska. Výsledky podrobuje statistické analýze a uvádí je ve formě verbální, numerické i formou grafů. Jako metodu zvolila dotazník, který sama vytvořila ve 3 jazykových mutacích (viz příloha). K vytvořenému dotazníku lze snad jen poznamenat, že by bylo vhodné zvolit jednu klíčovou rovinu a na tu se soustředit. Vedle jasných údajů, které se týkají obsahu výuky, předmětů, ve kterých výuka probíhala, jsou retrospektivně zjišťovány pocity studentů, jejich dojem z vyučujícího i projektivní hodnocení příběhů. Domnívám se, že tato část má obvyklé subkapitoly empirického výzkumu, jako je stanovení cíle, popis metod, popis zkoumaného vzorku, popis statistického zpracování. V některých částech textu je možná uváděno i něco zcela běžného, jako příkladně tabulka popisující kvantitativní a kvalitativní výzkum (str. 144). K získaným výsledkům uvádí obsáhlou a zajímavou diskusi, která svědčí o dlouhodobém zájmu doktorandky o danou oblast. V závěru oceňuji kapitolu Návrh dalších výzkumných problémů a Návrh doporučení autorky, které jsou velmi inspirativní a zároveň mohou být zdrojem bohaté diskuse během obhajoby.

Některá negativa posuzované práce:

- drobné překlepy Kabza místo Kebza (str. 50)

- v textu je používáno bez důvodů více typů písma
- nejednotné užívání jmen – Sigmund Freud (str. 94) celé jméno ostatní autoři jen příjmení
- Domnívám se, že retrospektivní výpovědi studentů ve věku 15-26 let o výuce na ZŠ mohou obsahovat mnohá zkreslení a také se domnívám, že nemuseli jasně registrovat, že se jedná o tuto výuku a výchovu, pokud byla součástí předmětu, který s tématem přímo nesouvisel.

Pozitiva posuzované práce:

- Velký výzkumný vzorek
- Velká časová dotace věnovaná disertační práci doktorandkou
- Snaha o interdisciplinární celostní přístup k tématu
- Vytvoření vlastního dotazníku a jeho převedení do Aj a ŠpJ
- Pečlivé uvedení získaných dat

Otázka, kterou by doktorandka měla zodpovědět v rámci obhajoby:

V čem vidí doktorandka využití získaného srovnání dvou historicky a kulturně tak odlišných zemí jako je ČR a Španělsko? Jediné pojítka, které autorka uvádí je zavádění výchovy k reprodukčnímu zdraví ve stejném období. Nepostačilo by možná analyzovat postoje k sexuální výchově na školách české dospívající populace? A pokud autorka chtěla skutečně realizovat interkulturní srovnání, nebylo by vhodné nastudovat příkladně interkulturní výzkumy týkající se evropských partnerských a rodinných vztahů (včetně sexuálních) profesora Meinrada Pereze (Univerzita Fribourg Švýcarsko) a na základě jeho výsledků, hledat země, které lze s ČR skutečně srovnávat v souvislosti s historickým vývojem, a dalšími uplatněnými kritérii?

Celkově lze shrnout, že předloženou disertační práci lze doporučit k obhajobě.